

رمزگشایی از آثار آزمایش موفق موتور سنگین سوخت جامد در صنایع دفاعی

موشک ۵۰۰۰ کیلومتری در دسترس تر از همیشه

صفحه ۷ را بخوانید

روزنامه خبری تحلیلی، دانشگاهی صبح ایران
صدای نخبگان، نگاه جوانان

۶ صفحه
تهران و واحدهای
دانشگاهی ۳۵۰۰ تومان
شهرستان‌ها ۲۵۰۰ تومان

شماره مسلسل ۴۲۳۷
شبه ۲۵ دی ۱۴۰۰
۱۲ جمادی‌الثانی ۱۴۴۳
۱۵ زائویه ۲۰۲۲
شماره ۳۵۰۹

فرهنگستان

www.Fdn.ir | Sat| 15 Jan 2022 | vol.13 | No. 3509 | 16 Pages

طرح رجبیستری گوشی همراه در ۳ سال اخیر چه کاربردی داشته است؟

شفافیت مانع ۷ میلیارد دلار قاچاق موبایل شد

صفحه ۸ را بخوانید

«فرهیختگان» به بهانه اقدام خوب تقدیر از مسعود جعفری جوزانی در جشنواره عمار بررسی می‌کند
چرا دیگر خبری از آثار تاریخ‌ساز و باکیفیتی چون «در چشم باد» نیست؟

چشم انتظار
در چشم بادها

صفحه‌های ۱۲، ۱۳ و ۱۴ را بخوانید

ریشه‌یابی رفتار دوگانه روحانی با سپاه

تئوری ناجوانمردانه اپراتورهای روحانی

«۲»

تلاش برای پایان دادن به یک نزاع بی‌فایده

احیای علمی طب سنتی با تشکیل سلامتگدهای دانشگاه آزاد اسلامی

«۴»

«فرهیختگان» گزارش می‌دهد

هنوز چهارم جهانی‌م البته با مقالات کمتر

«۶»

« یادداشت

پیشنهادی برای بازسازی انقلابی ساختارهای فرهنگی کشور در حوزه تربیت، آموزش، علم وفناوری کشور

انقلاب فرهنگی قرار می‌گیرد؟ آیا تفاوت این شوراها این است که اعضا (به موضوع اعضا در ادامه خواهیم پرداخت) در زمان و مکان متفاوتی یا تحت عناوین متفاوتی تشکیل جلسه می‌دهند؟ آیا نمی‌توان این شوراها را برش موضوعی از شورای عالی انقلاب فرهنگی قلمداد کرد؟ به‌نظر می‌رسد مذاقه در اعضا، مأموریت، دستورکار و سوابق این شوراها چنین برداشتی را تأیید می‌کند. ظرفیت این مقاله امکان پرداختن و بررسی به جزئیات بیشتر را نمی‌دهد و فرصت دیگری را می‌طلبد، اما سوابق نشان می‌دهد عموماً این شوراها با حضور رئیس‌جمهور تشکیل نمی‌شود یا به‌ندرت و با فاصله‌زمانی زیاد تشکیل می‌شود؛ در چنین شرایطی سطح حضور وزیران نیز کاهش پیدا کرده و درواقع این شوراهای عالی به شوراهای حد اکثر بالادستی یک وزارتخانه تبدیل شده‌اند و توان کار فرابخشی و ملی و همچنین پرداختن به دستورات فرادستگاهی را کمتر دارند یا اصلاً ندارند و اگر هم چنین موضوعاتی مطرح شود، طبیعتاً در صلاحیت شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار خواهد گرفت. اینجا یک اشکال حکمرانی وجود دارد. موازی کاری، شکستن خط واحد سیاست‌گذاری، فرار از پاسخگویی، عدم شفافیت، طولانی شدن فرآیندهای تصویب و نظارت و... در این شرایط موج می‌زنند.

مسئله وقتی بغرنج‌تر می‌شود که شوراهای معین و تخصصی شورای عالی انقلاب فرهنگی یا شوراهای مصوب پیگیری اسناد را نیز وارد معادله کنید. «شورای تحول و نوسازی نظام آموزشی کشور»، «شورای اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی»، «ستاد نقشه جامع علمی کشور» و... شوراهایی است با همان حیطه موضوعی شوراهای عالی که در ذیل شورای عالی انقلاب فرهنگی شکل گرفته است. دبیرخانه و کمیسیون‌های شورای عالی انقلابی فرهنگی و دبیرخانه هریک از شوراهای عالی را نیز اگر در تحلیل اضافه کنیم، آنگاه حل نشدن یا بغرنج‌تر شدن موضوعاتی مثل تحول در آموزش و پرورش، کتک‌ور و ده‌ها مسأله دیگر کشور در حوزه تربیت، آموزش، علم و فناوری پاسخی واضح و صریح پیدا می‌کند. کاملاً مشخص است که باید دست به انضمام، اقدام یا انحلال این شوراها زد. بازسازی انقلابی ساختارهای فرهنگی بدون چنین اقدامات و تحولات بنیانی معنی پیدا نمی‌کند.

۲- پیشرفت همه‌جانبه نیازمند سیاست‌گذاری یکپارچه

نگاره ۳- ارتباط نظام‌های آموزش و تربیت عمومی، حرفه‌ای و عالی اقتباس از دکتر مهدی اسمعیلی

با مراجعه به قانون تشکیل شوراهای مذکور و فهرست کردن اعضا به‌سادگی مشخص می‌شود اعضای این شوراها تقریباً تناظر یک‌به‌یک با اعضای حقوقی شورای عالی انقلاب فرهنگی دارند. همچنین اعضای این سه شورا در تناظر یک‌به‌یک در جدول یک نشان داده شده است. همان‌گونه که گفته شد گویا هرپار برشی از اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی در موضوعی خاص تشکیل یک شورای عالی را می‌دهند. لفظ «شورای عالی» وقتی معنی پیدا می‌کند که موضوعات و دستورکار و اعضا فرابخشی باشد. موضوع تربیت، آموزش، تربیت نیروی انسانی و علم را باید در یک ساختار یکپارچه دید، وزارت آموزش عمومی و آموزش عالی در تعداد قابل‌توجهی از کشورها یکی هستند، اما در کشور ما برای سیاست‌گذاری که ذاتاً امری فرابخشی است، شوراهای مجزا تشکیل شده است!

ادامه در صفحه ۳

به‌موضوعات این بخش نیز مهم است. به‌عنوان نمونه موضوع کتک‌ور یا نیروی انسانی در آموزش و پرورش و آموزش عالی از حیطه‌های مهم حوزه تربیت و علم کشور است. اساس شورای انقلاب فرهنگی با موضوع مدیریت منابع انسانی دانشگاه‌ها و مدارس و تحول در این دو نهاد شروع شده است، اما به‌عنوان نمونه ورودهای مکرر و بدون ضابطه مجلس^۶ به نحوه تأمین منابع انسانی در آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین عناصر بی‌کیفیت و تهدید نظام آموزشی کشور است. در سابقه بین مجلس شورای اسلامی و شورای عالی انقلاب فرهنگی نمونه‌هایی از تعارض، هم‌راستا نبودن یا معطل ماندن مصوبات وجود دارد و در گام دوم انقلاب باید برای حل آن چاره‌ای اندیشید.

لذا باید مشخص شود شورای عالی انقلاب فرهنگی در موضوعات علم، فرهنگ، آموزش و تربیت چه نسبتی با مجلس شورای اسلامی پیدا می‌کند؟ آیا مجلس و شورایی‌توانند برای یکدیگر تعهدات قانونی و دستورکار ایجاد کنند؟ البته درمورد مصوبات و اسناد کلانی که به تأیید رهبر معظم انقلاب می‌رسد، وضعیت مشخص است و قانونگذاری مجلس باید در چهارچوب این مصوبات و اسناد کلان صورت بگیرد.

رابطه مجلس شورای اسلامی و شورای عالی انقلاب فرهنگی در کشور نمونه دیگری ندارد و باتوجه به انتظارات حداکثری از هر دو دستگاه و لزوم ارتقای مدل حکمرانی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم؛ از این مسأله به‌سادگی نباید عبور کرد. تأمل در این رابطه می‌تواند نمونه بدیعی از ساختار حقوقی و قانونی در جهان را برای تمثیت امور نظام امت و ولایت که اصلی‌ترین وجهه همت آن تربیت و رشد مردم و نه مدیریت اهواء مردم است رقم بزند. نظام بدیعی از قانونگذاری در ذیل و متصل به نظام ولایت و ارتباط آن با اراده‌های مردمی که در مجلس شورای اسلامی متبلور است در گام دوم قابلیت طراحی و تحقق دارد.

یکی از مسائل مهم برای طراحی این رابطه، تأمل بر این موضوع است که چه زمانی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی نیازمند تصویب در مجلس شورای اسلامی است؟ به‌نظر می‌رسد مصوباتی که به‌گونه‌ای حقوق عمومی مردم را تحت‌تأثیر می‌گذارد لازم است در مجلس شورای اسلامی نیز تصویب شود. مدلی از قانونگذاری در کشورهای دارای دو مجلس یا تحقق مجالس قانونگذاری تخصصی را در این موارد می‌توان مدنظر قرار داد.

تشکیل شورای عالی فضای مجازی نمونه دیگری از این جنس است. این شورا نیز درصورتی که بخواهد به‌نحو احسن به مأموریت خود بپردازد، نیازمند تعریف و تعیین دقیق حدود اختیارات و صلاحیت‌های قانونی در رابطه با مجلس شورای اسلامی باشد.

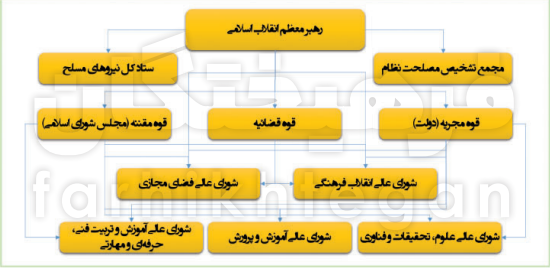
۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی و شوراهای عالی مصوب مجلس شورای اسلامی و شورای انقلاب

شورای عالی آموزش و پرورش^۷، شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری^۸ و شورای عالی آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی^۹ توسط شورای انقلاب و مجلس شورای اسلامی تشکیل شده‌اند. مأموریت و وظیفه این شوراها کاملاً با شورای عالی انقلاب فرهنگی هم‌پوشانی دارد. در این رابطه اشکالات چندگانه‌ای وجود دارد که در ذیل به آنها می‌پردازیم.

۱- کدام شورا عالی است؟

اولین چالش این است که این شوراها چگونه با هم ارتباط پیدا می‌کنند و چه نسبتی با هم دارند؟! درواقع لفظ «عالی» چگونه تفسیر می‌شود؟ ضمن اینکه لازم است مجلس شورای اسلامی تعدد و تکثر شورای‌های تصمیم‌گیر در کشور را ساماندهی کند، شایسته است حدودی قانونی برای به‌کارگیری لفظ «شورای عالی» را نیز تعیین کند. به‌جز این مناقشه لفظی، شکلی و ساختاری، موضوع و سطح تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری هریک از این شوراها در چه نسبتی با شورای عالی

نگاره ۲- نهادهای اصلی تصمیم‌گیر و سیاستگذار در حوزه تربیت آموزش، علم وفناوری (تأثیرگذار اصلی و تعیین‌کننده)

۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی موضوع و مبدأ بازسازی انقلابی شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان قرارگاه فرهنگی کشور وظیفه سیاستگذاری و ساماندهی به فرهنگ و دانش کشور و هدایت و حمایت فکری دستگاه‌های مجری و متولی این دو حوزه را برعهده دارد^{۱۰}.

طبیعی است که برای هرگونه بازسازی شورای عالی انقلاب فرهنگی در مرکز بررسی و محور تحلیل قرار بگیرد. باتوجه به اهداف شکل‌گیری این نهاد انقلابی، مأموریت‌گرا و متصل به ولایت، صحیح آن است که با مرکز، محور و اصل قراردادن این قرارگاه به بازسازی و ارتقای آن و سپس تعیین نسبت آن با سایر نهادهای و دستگاه‌های موازی یا ذی‌ربط پرداخت.

۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی و رابطه آن با مجلس شورای اسلامی

اولین و مهم‌ترین نکته شفاف کردن حدود اختیارات و چگونگی نسبت شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس شورای اسلامی است. این مهم باتوجه به بندهای ۵ و ۱۴ سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری^۵ که در آنها به‌طبقه‌بندی و تعیین هرم سیاست‌ها و همچنین رعایت صلاحیت ذاتی قوای سه‌گانه اشاره شده، قابل تدقیق و شفاف‌سازی است.

شورای عالی انقلاب فرهنگی تاکنون چندین سند راهبردی در حوزه علم، تربیت و فرهنگ تدوین، تصویب و ابلاغ کرده است. جایگاه این اسناد در بین هرم قوانین و سیاست‌های کلی مشخص نیست. درمورد سیاست‌های کلی ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی مجلس و شورای نگهبان با کمک مجمع تشخیص مصلحت نظام عدم مغایرت قوانین مصوب مجلس را بررسی می‌کند. همین نسبت به‌صورت صریح و شفاف باید بین شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس درمورد اسناد کلان و تحولی برقرار شود و شورای نگهبان نیز عدم مغایرت قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی را با اسناد کلان تحولی بررسی کرده و درصورت نیاز نظر شورای عالی انقلاب را کسب کند. البته صرفاً نیز نباید به عدم مغایرت قوانین مصوب اکتفا کرد، بلکه نیاز است سازوکاری برای تصویب زمان‌مند قوانین موردنیاز برای دستیابی به اهداف اسناد نیز تدوین و طراحی شود. سوال رئیس محترم وقت شورای عالی انقلاب فرهنگی از امام راحل درمورد کیفیت ضوابط و قواعد مصوب شورا، خصوصاً تأکید بر دخالت قوه‌قضائیه درصورت سوال و پاسخ امام خمینی (ره) مبنی‌بر ترتیب اثر دادن به مصوبات، چنین جایگاهی را برای مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی درنظر می‌گیرد.

اما موضوعات بین ششورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس شورای اسلامی صرفاً به اسناد کلان و تحولی نظیر سند مهندسی فرهنگی، سند تحول بنیادین و نقشه جامع علمی کشور محدود نیست، بلکه به‌نظر می‌رسد حیطه و سطح و نوع ورود

به‌کارگیری تجارب گام اول انقلاب اسلامی در به‌روزرسانی نرم‌افزار و سخت‌افزار مدیریت جامعه که همانا ارتقای نظام

جمهوری اسلامی است، امری ضروری است. تجارب گرانمای مردم ایران اسلامی به‌رهبری و امامت حضرت روح‌الله از آغاز نهضت مردمی در سال ۱۳۴۲ تا شروع گام اول در طراحی و استقرار نظامی اسلامی -که تجربه مشابهی از آن در سده‌های اخیر رشد و پیشرفت بشر وجود نداشته- توشه‌ای بس پربار و وزین برای این ارتقا و به‌روآوری است.

حرکت پرفرازونشیب اما روبه‌جلوی ۳۴ ساله ملت ایران در گام اول مملو از بازسازی و ارتقای نرم‌افزار و سخت‌افزار جمهوری اسلامی است، خصوصاً دهه اول این حرکت منجر به تکمیل و به‌روآوری «میثاق‌نامه ملت» یعنی قانون اساسی نیز شده است. مرور تجارب گام اول، وجود رهبری حکیم که با تأییدات الهی از آغاز حرکت ملت ایران همواره در کانون حوادث و تجارب حضور داشته است، ظرفیت فوق‌العاده و انرژی نهفته در جوانان و استقرار دولتی که از آن انتظار می‌رود همتش را برای بازسازی «انقلابی» و «عقلانی» و «فکورانه» در همه عرصه‌های مدیریتی متمرکز کند^{۱۱} زمینه‌ها و فرصت‌های این ارتقا و روزآوری نظام جمهوری اسلامی است.

به‌نظر می‌رسد فهرست کردن محورهای بازسازی کار چندان پیچیده‌ای نباشد، شکل گرفتن فهم و آمادگی عمومی در هریک از محورها خود مهم‌ترین شاخص تشخیص این محورهاست. یکی از ویژگی‌های اساسی جمهوری اسلامی، همین رشد و حرکت براساس ارتقای رشد و فهم عامه مردم است. اساس هرگونه بازسازی بدون خواست و همراهی مردم و نخبگان جامعه کاری شکست‌خورده است. عامل دوم در تعیین محورهای بازسازی اسناد بالادستی نظام جمهوری اسلامی است، سیاست‌های کلی نظام که به‌مرور توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی ابلاغ شده (نگاره شماره ۱) نقاط قابل‌توجهی را برای این بازسازی تصریح یا اشاره کرده است.

هرچند تعیین محورها و مواضع بازسازی کار پیچیده‌ای به‌نظر نمی‌رسد، اما جهت و تعیین وضع مطلوب این بازسازی و همچنین چگونگی انجام این بازسازی به تأمل و تفکر و برنامه‌ریزی دقیق‌تری نیاز دارد.

ساختار آموزش، تربیت، علم و فرهنگ کشور بی‌شک یکی از محورهای مهم برای بازسازی انقلابی است. وجود نهادهای مختلف تصمیم‌ساز، تصمیم‌گیر و سیاستگذار و شفاف نبودن مرزهای قانونی و صلاحیت قانونی هریک از مراجع (نگاره شماره ۲)، وجود چندین سند بالادستی، تراکم دستگاه‌های اجرایی و موازی کاری‌ها، عدم وجود نهادهای یایش‌کننده و نظارتی و... فهرست اجمالی است که می‌توان براساس آن نیازمندی این بخش به بازسازی انقلابی را استدلال کرد. در این نوشتار قصد داریم روی ساختار و نهادهای تصمیم‌گیر و سیاستگذار در حوزه آموزش، تربیت، علم و دانش کشور متمرکز شویم و چالش‌های ساختاری این بخش را به‌صورت خاص مورد بررسی قرار دهیم.

نگاره ۱- شبکه سیاست‌های کلی ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی

